

СВЕТОСЛАВ СЛАВЧЕВ
ПОСЛЕДНОТО ИЗПИТАНИЕ

chitanka.info

Мракът започна да се разсейва, появиха се огромни червени кръгове, завъртяха се, смалиха се и се разсипаха в искри. После в устата изби соленият вкус на кръв, но то беше нищо в сравнение с болката, която го прониза и която...

Ферн отвори очи. Тъмнината на припадъка се смени с равната, позната и малко синкава светлина в каютата.

„Идва пак...“ — помисли той и когато слабостта отново го заля, някъде дълбоко в него част от съзнанието остана вече будна и се съпротивляваше. Раздвоеният поглед се ловеше за десетките екрани, сигнални ивици и светлини по таблото, които ту изскачаха напред и се набиваха до болка в очите, ту се размазваха в неясни петна.

После тежестта, която го притискаше, се отмести. Нямаше нищо, всичко беше минало. Останаха само болката в слепоочията и противният вкус в устата. Тъмната начупена ивица в алтиметъра бавно слизаше. Двигателите работеха нормално, това той чувствуваше с цялото си тяло, без да се замисля и без да поглежда към пулта.

— Слизаме — каза някой до него. — Малко остро беше.

Ферн обърна бавно глава. Размътените контури на другия, който седеше в креслото до него, се избистриха. Мисълта се върна. Да, това беше онзи, заради когото летеше. Другият. Ако Ферн не знаеше с кого лети, едва ли би обърнал внимание на малко изкуствената розовина на лицето и на прекалено точните и уверени движения на ръцете. Но все пак не беше нещо, което да прави особено впечатление. Пилоти като този, който сега седеше тук, можеха да се срещнат. Какви ли не хора приемаше Експерименталната база! В този забутан край на Галактиката се появяваха всякакви — и младоци, които смятаха, че ще открият неоткритото, и стари космически вълци, отклонили се от Астронавигационната комисия, които Експерименталната база приемаше на прегледите през пръсти. Хората бяха малко, а все пак тези видели и патили пилоти можеха още да вършат работа и се стараяха. Така че човек не знаеше с кого може да се случи в кратките рейсове. Но за този тук Ферн беше предупреден. Име — Ариел. Минал успешно през всички пробни изпитания. Рейсът му до Тамира е последната проверка.

„Глупаво име“ — помисли Ферн, като отново се отпусна на креслото. Някъде го беше чувал, но не можеше да си спомни къде. Онези от Базата сигурно съвсем се бяха побъркали, щом като даваха на

антропоидите си такива имена. Но това не му влизаше в работата. Имаше рейс, имаше задача — сравнително проста, — и с кого ще лети, не беше толкова важно.

— Слизаме — каза пак Ариел.

Не можеше да му се отрече тактичността. Друг на негово място би измъчил Ферн с въпроси — дали се чувства добре, дали не трябва да изберат нова орбита, и после дълго щеше да разказва кога и как е изгубил съзнание и как това за малко щяло да бъде фатално. И всеки щеше да премълчи, че трите контролни автомата могат винаги да осигурят безаварийно кацане. Ако припадъкът имаше някакво значение — то беше само за пилота, защото показваше, че скоро трябва да се явява пред Комисията.

Ферн се напрегна, отмести ръка и включи страничните илюминатори. Плътните им кръгли очи светнаха, и в тях, малко нереален поради равната светлина отвътре, се появи овалът на планетата. На мастиленочерния фон той висеше като изрязан — пурпурночервен, голям диск, покрит с остри тъмни линии като паяжина. В горния му край червенината избледняваше и там линиите бяха по-ясни. Това беше Тамира — една от добре изучените планети, описана прескучно в астронавигационните справочници. Нищо особено — атмосфера нямаше, живот нямаше, единствената забележителност — малка астрофизична станция, строена в началото на века и обслужвана от малко остарели автомати. Хората тук биха били излишен лукс. Изглежда, че точно за такива станции, каквито Базата имаше десетки, беше започнато производството на антропоиди. Сам човек не би издържал дълго на Тамира. И най-отчаяните самотници устояваха не повече от два месеца. После идваха халюцинациите.

Сега в Базата се надяваха, че с антропоидите нещата ще се променят. Четиринадесет милиарда кристални неврона, при конструкция, която изключваше психическите разстройства. И имитацията на човешко тяло беше сравнително добра. Даже се говореше, че подвижността на антропоидите е по-голяма от човешката.

„Да-а...“ — помисли Ферн неопределено. Искаше му се да каже нещо. Нещо утешително, или друго... Та все пак не е много приятно да седиш на Тамира сам под дуралуровия похлупак на станцията и да слухтиш към вселената! Даже и да имаш четиринадесет милиона

неврона, това не променя скуката в удоволствие. Но въобще дали тези антропоиди чувствуват нещо или не — от това Ферн никога не се беше интересувал.

— Може би е неприятно, когато... — Ферн искаше да запита за чувствата, но въпросът излезе тромав и съвсем не това, което мислеше.

Ариел го погледна за миг внимателно — също като човек.

— Да — каза той. — Дяволска скука. Боя се, че няма да издържа.

Ферн се почувствува неудобно. Десетки пъти беше летял с непознати пилоти и всеки път беше разговарял спокойно за хилядите неща, които свързват двама мъже в един обикновен рейс, при това — кратък. Сега обаче не намираше думи и не можеше да се освободи от противното усещане, че нещо не е в ред.

— Разбирам — каза Ариел неочаквано. — Аз ви смуцавам.

Ферн кимна. Което е истина, то е истина.

— И за мен не е лесно — добави Ариел. — Вие знаете, че... — той се запъна за миг — ... че сме различни. И че сега ни наблюдават.

О, тези проклети стереокамери — Ферн беше забравил за тях! В шлемовете — неговия и на Ариел — бяха монтирани микрокамери и така Базата всеки миг знаеше какво става тук, виждаше ги и ги чуваше. Човек даже не можеше да изругае, когато му се поискаше, защото онези отгатък даже нямаше да се засегнат и само автоматите щяха да отбележат на Ферн точка за „психическа неустойчивост“. И защо точно на него се случи този рейс! Той никога не би се съгласил, ако знаеше... какво ако знаеше? Той и това не можа да определи и вече съвсем раздражен се загледа в илюминаторите.

Слизаха. Дискът на Тамира се беше превърнал в хаос от разхвърляни плата, грозни, въпреки пурпурните си оттенъци. Пукнатините на повърхността се доближаваха и първото впечатление от тях лъжеше — те не бяха тесни, а широки назъбени цепнатини, бездънни пропасти, дълбани като че от циклопи. Планетата беше мъртва — лъчите на двойното и слънце я бяха изгорили. Движение имаше само дълбоко в пукнатините. Но това не беше живот. Там набъбваше и се влачеше нажежена до червено лава.

Не, нямаше нищо приятно на Тамира. Ферн за миг си представи, че седи тук седмица, две, пет — и раздражението му към Ариел започна да избледнява. Съдбата на антропоидите не беше от леките. И кой знае, прехвалените конструкции на Базата дали ще се справят!

— Задачата е известна, нали?

Разбира се, че беше известна, но на Ферн дотегна мълчанието и искаше да го прекъсне. Ариел кимна.

— Да. Проста е, мисля.

Това беше направило впечатление и на Ферн. Той беше слушал за проверки, при които на автоматите се поставяха много тежки и сложни изисквания. Сега от Ариел се искаше само да слезе по ескалатора в Големия каньон и да вземе проба лава. Работа за броени минути. Ферн през това време трябваше да седи във въдехода до каньона с единственото задължение да насочва своята стереокамера към Ариел. Онези от Базата искаха да следят всяка стъпка на своя антропоид.

— Можем да видим мястото — каза Ариел.

Той включи ротоекрана и бавно го завъртя. Ферн се наведе малко напред, за да огледа платото, където трябваше да кацнат, и с ъгъла на окото си съзря как Ариел свиваше устни от напрежение. Нямаше какво — конструкторите се бяха погрижили за всичко. В един миг в душата на Ферн се промъкна нещо като съжаление. Беше създаден разум, съвършен двойник на човек, беше надарен с опита на хората, и защо? За да го запратят в някоя пуста станция на още по-пуста и дива планета. Нямаше смисъл.

— Да, няма смисъл! — каза Ариел глухо.

Ферн се вкамени от изненада. Четеше ли мисли, или мислеше като него? Ариел продължаваше да гледа напред в ротоекрана, като че нищо не беше станало, но от него повея тъга. Сега вече на Ферн наистина му се искаше да наругае онези от Базата. Създали двойници и не ги интересува какво мислят тези двойници! Опитна серия, пробни изпитания... глупости! Само да се върнат, той знаеше какво и къде да каже и ненапразно се носеше славата на острия му език. Но сега беше по-добре да мълчи.

Ферн стана от креслото и докато ракетата плавно се спускаше, сложи шлема си. После погледна по навик сигналната ивица на скафандъра. Кислородът не беше много, но щеше да стигне. И не му трябваше — във въдехода имаше достатъчен запас.

Когато почувствува мекия тласък от кацането, двамата с Ариел вече седяха във въдехода. Люкът се отвори безшумно и тромавата машина излетя навън.

На хоризонта залязваше червеното слънце и дългите остри сенки на скалите насичаха платото. Червено и черно — такива странни картини Ферн беше сънувал като дете и като че същото пътуване, със същия всъдеход беше вече преживявал някога. Но сега нямаше много време да оглежда наоколо, защото второто слънце на Тамира — един гълъбов гигант, щеше да изгрее само подир час. От убийствените му лъчи имаше само една сигурна защита — зад бронираните стени на ракетата. Всичко беше пресметнато добре, за да се върнат навреме. А и Ариел водеше всъдехода съвсем уверено.

На ръба на Големия каньон Ариел спря машината. Докато излизаше навън, Ферн му прехвърли през борда сгъваемия ескалатор и сам се измъкна от всъдехода. Ариел взе дистантния бур за проби, закачи халките на кръста си за стоманените въжета и започна да слиза. Това беше всичко — за Ферн остана само да насочва стереокамерата на шлема си и да се удивлява от дивата грозота на Големия каньон. Не беше виждал дотогава нещо по-потискащо. Долу някъде клокочеше лавата. Нейните червени отблясъци играеха по зъберите отсреща и не можеше да се разбере, откъде идва този кървав цвят — дали е от залязващото слънце, или е от преизподнята в пропастта.

И тогава стана нещастие, както всяко нещастие — неочаквано. Ескалаторът се пречупи някъде по средата. Ариел политна, стоманените въжета се изпънаха, удържаха го и той увисна, махайки ръце и крака като някое голямо насекомо. В първия миг Ферн даже не мръдна от изумление. Това не можеше да бъде! Това не беше истина! Но веднага се овладя. Там долу висеше Ариел, последното стъпало на ескалатора беше встрани от него и той напразно се мъчеше да го стигне. Беше се случило невероятното.

Нямаше време за мислене — почти инстинктивно той прецени положението. Ариел беше осъден, изтеглянето на въжетата се задействаше чрез ескалатора. Проклетата система, кой я беше измислил! Само едно — резервният ескалатор от всъдехода!

Ферн се втурна към люка на всъдехода, скочи вътре и трескаво се заоглежда. Боже мой, какъв идиот! Толкова лека му се струваше задачата, че не беше взел втори ескалатор! Изби го студена пот, той изтича наново вън, като преглъщаше буцата, спряла се на гърлото му.

Трябваше да реши. Долу Ариел се въртеше на въжетата. В същност какво? Той, Ферн, беше само спътник. На Ариел беше

задачата и трябваше сам да предвиди всичко! Не беше отговорил на изискванията — това е. Вината беше негова, на Ариел. Сигурно съзнава, че е така, затова мълчи, не се обажда. Решение, бързо решение!

— Вие се върнете! — чу Ферн в шлема си. Беше Ариел.

Значи — така! Сега му даваха и съвети — какво да прави! Ферн побеля от яд. Той пристъпи една крачка и се спря до ескалатора. Беше чиста глупост, но можеше да се направи — да слезе по стъпалата и да се опита да изтегли оттам Ариел или да задействува въжетата. Но времето беше малко, безкрайно малко. От пропастта изпълзяваше мрак, другата страна на хоризонта вече сивееше — идваше гълъбовото слънце. А долу висеше Ариел.

Да рискува — защо? — и не е ли все едно дали ще има някой антропоид по-малко? И един човешки двойник по-малко, и защо това да е цената на неговия живот, защото той, Ферн, трябва да рискува, и просто това ще бъде безсмислено, както са безсмислени всички тези изпитания — глупости! — и неговият живот струва много повече от един разум, който е само създаден от човека и е слуга на човека, няма защо да слиза, но долу е в опасност един разум, който може да мисли и да бъде тъжен, и трябва да му помогне, и не може да не му помогне, и ето той, Ферн, глупакът, слиза, внимателно, защото долу зее нещо ужасно и вече е почти тъмно, да не гледа надолу, въжетата са встрани, от това стъпало може, малко усилие, не така, още малко, Ариел се върти над пропастта, но е близо, ето — така! — хвана се за ескалатора... свърши се... бързо нагоре... бързо...

Когато люкът на ракетата безшумно се хлъзна зад гърба им, илюминаторите вече блестяха в гълъбовата светлина на другото слънце. Ферн вдигна шлема си и се строполи на креслото пред пулта. До него, той почувствува, седна Ариел.

Двамата още мълчаха, когато стереоекранът светна и на него, накъсан от ярките искри на космическите смущения, се появи образът на Конструктора. Но това бе само за миг. Нещо стана, екранът избеля и се чу само гласът:

— Поздравявам те, Ферн! И цялата База те поздравява! Ти издържа изпитанието!

Ферн гледаше неразбиращ пустия екран, от който гласът продължаваше:

— Това беше изпитание за теб, и само за теб! За това, как ти, човекът, ще приемеш изкуствения разум! Ние не се излъгахме, Ферн. Ти го почувствува не слуга и не господар, а приятел. Така и трябваше, Ферн! Защото разумът във вселената е единен!

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 1 от 1967 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.